

GREEN PAPER: THE EUROPEAN RESEARCH AREA – NEW PERSPECTIVES (BRUSSELS, 4. 4. 2007)

Sliko EU in sveta v tem hipu označujejo predvsem naslednje tendence:

- pospešena globalizacija in proizvodnja znanja ter raziskave in razvoj kot ključne komponente novega globalnega dinamizma,
- naraščanje zavedanja o različnih socialno-ekonomskih izzivih, kot so rast gospodarskih razlik v EU, klimatske spremembe in otoplitev,¹ staranje prebivalstva in nevarnost nalezljivih bolezni, vendar tudi trdnejši konsenz, da so vedno bolj potrebne koordinirane akcije tako v EU kot na globalni ravni, predvsem v znanosti in tehnologiji,
- razvoj evropskega raziskovalnega okolja v nekaj zadnjih letih, predvsem z ustanovitvijo teles, kot sta Evropski raziskovalni svet (European Research Council – ERC) in Evropski inštitut za tehnologijo (European Institute for Technology – evropski M. I. T.), pa tudi z drugimi posebnimi posegi na področju ERA, ter naraščanje razlik med znanstvenimi kulturami kot posledica širjenja EU.

ERA se razvija od leta 2000, ko je Evropska komisija (European Commission – EC) v dokumentu *Razvoj enotnega evropskega raziskovalnega področja* (Towards a European Research Area) sprožila koncepcijo ERA. Leta 2002 je Evropska komisija v poročilu *Enotno evropsko raziskovalno področje: Novi zagon* (European Research Area: Providing New Momentum) pojasnila koncepcijo ERA in opredelila tri njene cilje:

- Vzpostavitev notranjega trga za raziskave – področje prostega gibanja znanja, raziskovalcev in tehnologije, kar bo prispevalo k boljši kooperaciji, stimuliralo tekmovanje in boljše alokacijo sredstev.
- Restrukturiranje evropskih raziskav, posebej z izboljšavo koordinacije nacionalnih raziskovalnih aktivnosti in politik.
- Razvoj evropske raziskovalne politike, ki se ne nanaša samo na financiranje raziskovalnih dejavnosti, ampak tudi na vse vidike drugih politik EU in nacionalnih politik.

Od tedaj je koncepcija ERA predmet postopnih sprememb in dopolnitev. Začetni cilj je bil iznajti način, kako izboljšati uspešnost in učinkovitost raziskovalnega dela in sistemov v Evropi. Postopoma se je širilo področje ERA z upoštevanjem potrebe po večjem javnem in predvsem zasebnem vlaganju v raziskave, kar je bilo zlasti poudarjeno v *Barcelonskih ciljih 2002* (Barcelona Objectives of 2002). Po veljavnem akcijskem načrtu o 3-odstotnem vlaganju v raziskave in razvoj iz bruto domačega proizvoda v EU, naj bi 2/3 od tega bila vlaganja iz zasebnih virov. V poročilu iz leta 2005 *Gradnja znanja ERA za rast* (Building the ERA of Knowledge for Growth) je bila izpostavljena potreba po večji koherentnosti in sinergijah med raziskovalnimi politikami posameznih držav in politiko EU z namenom nadaljnega razvoja lizbonske strategije. Izpostavljeni so bili trije cilji:

- prispevati k realizaciji lizbonskih ciljev,
- aktivirati "trikotnik znanja" (raziskave, izobraževanje, inovacije),
- mobilizirati finančne instrumente EU za razvoj znanja za rast.

V zadnjih nekaj letih se je ERA preoblikovala iz teoretske koncepcije v praktični politični koncept, ki vključuje več različnih elementov. Čeprav se je politični kontekst spremenil, so še naprej veljavni izvirni cilji ERA: premagati slabosti na področju znanosti in tehnologije v Evropi ter oblikovati koherentno in učinkovito evropsko raziskovalno politiko.

ERA vključuje naslednje glavne elemente:

1. raziskovalci,
2. raziskovalna infrastruktura,
3. raziskovalne institucije,
4. izmenjava znanja,
5. raziskovalni programi in prioritete,
6. mednarodno sodelovanje.

V razpredelnici so povzeti elementi, cilji in instrumenti realizacije.

	Element	Cilj(i)	Instrumenti realizacije
1.	Raziskovalci	Enotni delovni trg za raziskovalce	<ul style="list-style-type: none"> – cirkulacija možganov: brezšivna mobilnost raziskovalcev čez nacionalne in institucionalne meje ter med akademsko sfero in gospodarstvom – transparentno tekmovanje – spodbujanje zasebnega sektorja, da več vlaga v raziskave – spodbujanje oblasti v posameznih državah in institucijah, da odpravijo zakonske, administrativne in praktične ovire pri geografski in intersektorski mobilnosti – razvoj boljšega motivacijskega sistema za raziskovalce (zaposlovanje, nagrade, socialna varnost, pokojnine), boljše sodelovanje med institucijami socialne varnosti – izobraževanje in trajno usposabljanje raziskovalcev (izgradnja bolonjskega procesa)
2.	Raziskovalna infrastruktura	Razvoj skupnih raziskovalnih infrastruktur najvišje kakovosti	<ul style="list-style-type: none"> – boljše načrtovanje raziskovalnih infrastruktur na evropski ravni – razglaševanje le-teh za prioriteto ter zagotavljanje politične in finančne podpore – razvoj zakonodaje, ki omogoča ustvarjanje partnerstev – razvoj elektronskih omrežij in repozitorijev podatkov.
3.	Raziskovalne institucije	Krepitev raziskovalnih institucij	<ul style="list-style-type: none"> – večja vlaganja zasebnega sektorja v raziskave in razvoj – koncentracija in specializacija zaradi doseganja kritične mase raziskovalcev in svetovnih standardov ter razvoja evropskih centrov odličnosti, konkurenčnih na globalni ravni – mednarodno sodelovanje raziskovalnih institutov in univerz na evropski in svetovni ravni – boljše financiranje iz javnih virov – razvoj partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem – razvoj evropske virtualne skupnosti, ki povezuje javne in zasebne organizacije ter virtualnih centrov odličnosti in njihovega medsebojnega sodelovanja in sodelovanja z gospodarstvom
4.	Izmenjava znanja	Ustvarjanje širjenja in izkoriščanje znanja: boljše informiranje javnosti, zagotavljanje ekspertiz za znanstveno politiko temelječo na trdnih argumentih	<ul style="list-style-type: none"> – razvoj online knjižnic, repozitorijev znanstvenih informacij in baz podatkov s polnimi besedili ter javno financiranih raziskovalnih rezultatov in njihovo povezovanje na evropski ravni in s tretjimi državami – prenos znanja predvsem med raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom na evropski ravni v sistem odprtih inovacij – izboljšava zakonodaje o intelektualni lastnini in pravicah – izboljšava evropskega patentnega sistema – razvoj novih komunikacijskih kanalov za razprave o znanosti, raziskavah in tehnologiji ter za boljše informiranje javnosti
5.	Raziskovalni programi in prioritete	Zagotavljanje koherentnosti nacionalnih in regionalnih raziskovalnih programov in prioritete od skupnega evropskega interesa	<ul style="list-style-type: none"> – skupna načela recenziranja, zagotavljanje kakovosti in evalvacije evropskih, nacionalnih in regionalnih programov in agencij – recipročna odprtost nacionalnih in regionalnih programov in finančnih sredstev za sodelavce iz drugih držav članic – krepitev vpliva ERC – kombiniranje EU in nacionalnega financiranja kot tudi zasebnih in dobrodelnih subvencij – koordinacija nacionalnih in regionalnih programov in proračunov – evropske medvladne raziskovalne organizacije (EIROforum – gre za sodelovanje med sedmimi evropskimi medvladnimi raziskovalnimi organizacijami, ki zasledujejo skupne iniciative, združujejo vire in vzajemno izmenjujejo najboljšo prakso), EUREKA – vseevropska mreža za tržno orientirane R&R v industriji, COST – evropsko sodelovanje na področju znanstvenih in tehnoloških raziskav ...)
6.	Mednarodno sodelovanje na področju znanosti in tehnologije	Prispevati k stabilnosti, varnosti in prosperiteti v svetu	<ul style="list-style-type: none"> – koordinacija med EU in državami članicami ter koordinacija na globalni ravni – sodelovanje s sosednjimi državami, s tretjimi državami v razvoju in tretjimi razvitimi državami – multilateralno sodelovanje preko Unesca, OECD-ja in G8

Preglednica 1: Vizija enotnega evropskega raziskovalnega področja (European Research Area – ERA) brez meja

V spremnem dokumentu k Zeleni knjigi *Delovni dokument s podatki in analizami EC* (Commission Staff Working Document) z dne 4. 4. 2007 gradivo s faktografskimi analizami podpira glavni dokument.

Politična opredelitev o preoblikovanju ERA v notranji trg za raziskave, tehnološki razvoj in inovacije predstavlja mejnik v razvoju EU. Del teh prizadevanj je bil zmanjšati fragmentacijo evropske raziskovalne strukture. V letu 2002 je bil lansiran ERA-NET kot del 6. okvirnega programa (FP6). To je bil korak h kooperaciji in koordinaciji raziskovalnih dejavnosti, ki se izvajajo na nacionalni in regionalni ravni v državah članicah in pridruženih državah, gre za omreževanje raziskovalnih dejavnosti vključno z njihovim skupnim odpiranjem in razvojem skupnega delovanja. Del teh prizadevanj naj bi bila vzpostavitev spletne strani (portala) za lahek dostop do informacij o vseh aktivnostih v zvezi z ERA-NET. Format CERIF (Common European Research Information Format) naj bi bil sprejet kot format za zbiranje in kodifikacijo podatkov o projektih ERA-NET, da bi olajšal vzajemno informiranje. CERIF kot skupni format naj bi uporabljali tudi udeleženci (lastniki programov in menedžerji) v tekočih projektih ERA-NET za vzajemno izmenjavo informacij o svojih aktivnostih. CRIS (Common Research Information System), ki temelji na formatu CERIF – zanj se zavzema EuroCRIS, pa po stališču EC predstavlja eno izmed sprejemljivih možnosti.

Ob koncu 6. okvirnega programa je v teku skoraj 70 projektov ERA-NET in tudi v 7. okvirnem programu (FP7) bo imela shema ERA-NET še naprej pomembno vlogo v realizaciji ERA.

O raziskovalnih politikah, strukturah, programih in organizacijah v ERA in drugje naj bi skrbel novoustanovljeni informacijski servis ERAWATCH.

David Rothkopf iz Carnegie Instituta je rekel, da moramo ustvariti novi svet brez ogljikovega dioksida, če želimo ohraniti tudi svobodni svet.

Eden največjih globalnih problemov je tudi korupcija; v orisu slike EU in sveta pa seveda v dokumentih, o katerih je beseda, sploh ni omenjena.

Opombe

- 1 Ekologija je danes najpomembnejši gospodarski dejavnik s težkimi političnimi posledicami za demokracijo in slabe odnose med državami (npr. med Hrvaško, Italijo in Slovenijo zaradi zaščitnega ekološkega pasa; med Avstrijo in Češko zaradi nuklearke Temelin; med Madžarsko in Avstrijo zaradi onesnaževanja reke Rabe; med Argentino in Urugvajem zaradi tovarn papirja; med afriškimi državami zaradi zaščite Nila itd.).

Tvrtko M. Šercar